

HENGELO

De moeder van museumvrijwilliger Jan Haasjes was een van de duizenden Hengeloërs die uitliepen voor het huwelijk van 'Menthol en Roosje'

Trotse zwarte in Twente

Joseph Sylvester was de eerste neger van Hengelo. Inwoners willen een beeld voor de markante koopman en z'n blanke vrouw. Maar de gemeente ligt dwars

Wierd Duk Foto's Peter Hilz

Op foto's oogt hij als Eddie Murphy met een hoge hoed: breed grijnzend, gekleed als een dandy met witte handschoenen, z'n onafscheidelijke wandelstok met zilveren knop in de hand. In de jaren twintig van de vorige eeuw dook Joseph Sylvester plotseling op in Hengelo. Een sensatie moet hij zijn geweest: de eerste zwarte man in de stad. Een neger in Twente. De anekdotes over Sylvester, die tot zijn dood in 1955 in Hengelo zou blijven en de merkwaardige bijnaam Menthol kreeg – waarover later meer – zijn talrijk. In het jaar van 1928, toen Menthol 'het mooiste meisje van Hengelo', Marie Borchert, trouwde, kwam volgens de verhalen de hele stad tot stilstand. Duizenden mensen blokkeerden de straten, schreef de lokale krant,

om getuige te kunnen zijn van dit exotische huwelijk in de Lambertuskerk. Vrijwilligers in het Historisch Museum van Hengelo – gepensioneerde mannen – kennen de verhalen over Joseph Sylvester van hun ouders. 'Mijn moeder moet erbij zijn geweest toen Menthol trouwde,' zegt museummedewerker Jan Haasjes (60). 'De meeste mensen in Hengelo werkten in de textiel of bij Stork; ze waren gewone arbeiders. Voor hen was Menthol een bezienswaardigheid.' Joseph Sylvester was al bij Hengelo zijn huwelijk met Marie Borchert, een bakkersdochter die om haar knappe uiterlijk Roosje werd genoemd, een bekende inwoner. Ook buiten de gemeentegrenzen had de zwarte marktkoopman, geboren op het Caribische eiland Saint Lucia, een

zekere reputatie opgebouwd. Joseph handelde in tandpasta – vandaar die vreemde bijnaam – en in gezondheidsproducten, en in zijn ludieke verkooppraatjes maakte hij graag gebruik van de bestaande vooroordelen over zwarten.

In een mengeling van Engels, Nederlands en Twents dreef hij de spot met zijn publiek, dat weliswaar wit was 'moar zwart van binnen'.

Samen met Marie, die zich kleepte als een dame, sigaretten rookte en keurig Nederlands sprak, vormde Menthol een flamboyant en graag gezien koppel. Maar voor sommige Hengeloërs was hun wereldse presentatie iets te uitbundig. 'Ze waren wel degelijk ook slachtoffer van pesterijen,' zegt historica Marga Altena (50), die over het echtpaar pu-

Vrijwilliger Ben Mettinkhof bij portretschilderij van Joseph Sylvester en zijn wandelstok met zilveren knop in het Historisch Museum in Hengelo

bliceerde. Altena deed onderzoek naar de beeldvorming rond drie etnisch gemengde paren aan het begin van de vorige eeuw in Nederland – een combinatie die destijds nauwelijks voorkwam – onder wie ook Menthol en Roosje. Hoewel het echtpaar in Hengelo wordt herinnerd als volledig geïntegreerd en geaccepteerd door de lokale bevolking, bleek de werkelijkheid genuanceerder. Altena: ‘Ze kregen *hatemail* en mensen staken de straat over als zij eraan kwamen.’

Er was kwaadsprekerij: Joseph werd afgeschilderd als een alcoholist, een rokkenjager en een vechtersbaas. En Marie als prostituee. Maar het echtpaar liet zich niet intimideren en bood weerstand: bijvoorbeeld door steenvast laat te verschijnen in de (katholieke) kerk en dan, vlak voor aanvang van de mis, vooraan in de kerkbanken plaats te nemen. In 1947 bedankte Menthol in het openbaar – via een advertentie in *De Waarheid* – als lid van Konijnenfokvereniging De Eendracht ‘daar mijn vrouw in het openbaar is beledigd’.

Omdat Joseph en Marie zich, in de ogen van de Hengelose werkgroep Sylvester, zo standvastig hebben ingezet voor rassensverdraagzaamheid en tolerantie, zou het gepast zijn als de gemeente Hengelo een beeld voor het echtpaar zou oprichten. Maar daar denkt de

gemeente anders over. Het verzoek werd afgewezen. Volgens wethouder Wieger Mulder (BurgerBelangen) is het in Hengelo niet de gewoonte om beelden te plaatsen van personen: ‘Daar moet je erg mee oppassen.’ Bovendien: er is al een Menthol-diversiteitsprijs en ook werd een – inmiddels gesloten – inburgeringsbureau naar Menthol vernoemd. ‘Dus Sylvester wordt al herdacht. En je moet je ook afvragen of zijn vrouw en hij wel die rol hebben gespeeld in Hengelo die een standbeeld voor hen rechtvaardigt.’

‘Hengeloërs waren gewone arbeiders. Een zwarte was een bezienswaardigheid’

De vrijwilligers in het Historisch Museum, in een zijstraat van de Markt, waar Menthol ooit zijn waren aan de man bracht, zijn er ook nog niet uit. ‘Hij viel op door z’n uiterlijk en door z’n houding. Maar wat heeft hij nou precies bijgedragen aan Hengelo?’ vraagt Ben Mettinkhof (73) zich af. Mettinkhof, gepensioneerd KPN-medewerker, leidt z’n gasten naar de plek waar de trouwfoto’s en de wandelstok van Menthol worden tentoonge-

steld, naast een portretschilderij van Joseph Sylvester op latere leeftijd.

‘Europa’s beste standwerker,’ zo werd Menthol genoemd – of hij noemde zichzelf zo. De zwarte handelsreiziger uit Saint Lucia verkocht ‘s wereld ‘beste tandpasta’. Later handelde de ‘eerste neger van Hengelo’ trouwens in konijnenvellen.

Marga Altena ontdekte dat het op Saint Lucia heel normaal is om in het openbaar de spot met elkaar te drijven. Er is zelfs een naam voor dat gebruik: *picong*. Menthol deed dit in zijn optredens naar hartelust: hij stak de draak met de vooroordelen van z’n witte publiek, gedroeg zich als een provocerende nar en in zijn probeersels voor advertentiecampaagnes verkoos hij bewust het beeld van de keurige gentleman boven dat van het stereotype van de woeste, halfnaakte neger.

Door te zijn wie hij was, niet alleen op de Markt in Hengelo maar door het hele land, maakte Sylvester zich sterk voor de acceptatie van diversiteit, meent Altena. Zij gaat in beroep tegen het gemeentelijk besluit om geen beeld voor het echtpaar te plaatsen. De gemeente hanteert onder meer als argument dat Sylvester leefde in een tijd waarin racisme en uitsluiting nog niet aan de orde waren. Altena: ‘Dat is een nostalgisch ideaalbeeld en aantoonbaar onjuist.’ ■